

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.11, november 2017

Indledningen er redigeret af Steen Tullberg og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Kundgjørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker,

“Hvorledes gaaer det med Saxo og Snorro?”

og

“Hvad kommer der ud af al den Vind med
Saxo og Snorro?”

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

- 1 Føljetonen om oversættelserne af Saxo og Snorre
  - 1.1 Kort overblik over forløbet
  - 1.2 Initiativer til oversættelserne
  - 1.3 Hovedidealerne bag oversættelsen
- 2 Finansiering og oplagsstørrelse
- 3 Kundgjørelse angaaende Udgaven, august 1816
  - 3.1 Selskabet for Nordiske Oldskrifter
  - 3.2 Indkomne bidrag
- 4 “Hvorledes gaaer det med Saxo og Snorro?”, december 1817
- 5 Brolunds forslag
- 6 “Hvad kommer der ud af al den Vind?”, januar 1818
- 7 Brolunds svar
- 8 De færdige udgaver og den manglende afsætning
- 9 Anvendt litteratur
  - 9.1 Trykt
  - 9.2 Utrykt

1 Føljetonen om oversættelserne af Saxo og Snorre

1.1 Kort overblik over forløbet

I 1815 havde Grundtvig udgivet *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske* (herefter kaldet *Prøverne*). Denne udgivelse var tænkt som en smagsprøve på og et oplæg til hans samlede oversættelser af Saxos *Gesta Danorum* og Snorres *Heimskringla*, [se indledning til Prøverne her](#).

Pjecen *Kundgiørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker* udkom i august 1816 som led i den indsamling, der skulle betale for trykningen af og papirforbruget til de to oversættelser; [læs nærmere om denne pjece her](#).

Som en sen opfølgning herpå kan man se Grundtvigs indlæg “Hvorledes gaaer det med Saxo og Snorro?” (13. december 1817; [læs nærmere her](#)). Dette indlæg affødte en diskussion mellem Grundtvig og den fynske pastor Henrik Anton Brolund i begyndelsen af 1818 over flere numre af *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* (herefter kaldet *Skilderiet*). Diskussionen handlede om oplagsstørrelse, udsalgspriser, evt. honorar og finansieringsmodeller. Grundtvigs svar til Brolund havde overskriften “Hvad kommer der ud af al den Vind med Saxo og Snorro?” (10. og 13. januar 1818; [læs nærmere her](#)). Brolunds to indlæg kom ligeledes i *Skilderiet*, henholdsvis 6. og 24. januar.

Endelig begyndte selve oversættelserne at udkomme fra årsskiftet 1818-1819.

1.2 Initiativer til oversættelserne

En del af initiativet til disse to store oversættelser af henholdsvis Saxo og Snorre var oprindelig kommet fra Det Kongelige Selskab for Norges Vel, der var blevet stiftet i 1809, og som i 1811 gerne ville have Snorres kongesaga *Heimskringla* i samtidens sprog. Selskabet havde først henvendt sig til islændingen Poul Arnesen, der accepterede opgaven, men som i 1813 ikke kunne finde tid til oversættelsen, fordi han var blevet ansat som overlærer i Slagelse Latinskole (Schrøder 1905, sp. 810). Herefter overdrog selskabet oversættelsesarbejdet med Snorre til Grundtvig. Den anden halvdel af initiativet kom fra Grundtvig selv, fordi han under sine indledende overvejelser til oversættelsen af Snorre — efter tabet af Norge i 1814 — følte, at også en oversættelse af Saxos *Gesta Danorum* måtte med. For ham hang oversættelsen af Snorres *Heimskringla* nemlig uløseligt sammen med en oversættelse af Saxos *Gesta Danorum*, fordi de et stykke hen ad vejen skildrede samme historiske periode fra to geografiske indfaldsvinkler og med et lille personsammenfald, og fordi Grundtvig i årevis havde været lige optaget af de to værker. I fortalen til oversættelsen af Saxo beskrev han senere denne beslutning som en nærmest visionslignende erkendelse. Han siger, at under oversættelsen af *Olaf den Helliges Saga* vågnede

Fædrenelands-Kiærligheden [...] med en mig hidindtil af Erfaring ubekendt glødende Ild og seierrig Vælde i mit Bryst [...] jeg kunde nu ei bære det over mit Hjerte, at udgive Snorros Krønike, med mindre Saxos kunde følges med! (Grundtvig 1818-1823a, bind 1, s. XXX).

1.3 Hovedidealene bag oversættelsen

For Grundtvig var oversættelserne ikke bare oversættelser. Deres fremkomst ville illustrere en af hans kongstanker: den årtusind gamle samhørighed mellem Danmark og Norge, der for Grundtvig på det tidspunkt var blevet accentueret af adskillelsen på det politiske plan. Værket kunne netop derfor virke som en trøst oven på de foregående års ulykker:

hos det menige Folk [kan oversættelserne] vække og udbrede hvad der aandelig styrker og adler Mennesket, hvad der kan trodse Lykkens Omskiftelser og forsøde Vandheld: ophøiende, kjærlige, haabfulde Følelser [...] *sand Fædrelands-Kjærlighed* med eet Ord udtrykker hvad der behøves (Grundtvig 1816, s. 4).

Også i 1818 bruger Grundtvig stærke ord. Hans formål var at skabe en “ny Oversættelse, hvor Fædrene-Aanden og Moders-Maalet fik Lov at raade, saa man, uden Tolk, kunde tale med de Gamle, og dog faae deres Hjertens-Mening at vide” (Grundtvig 1818, sp. 35). Projektet er nationalt, historisk og mentalitetsopbyggende, og det skal medvirke til at skabe en nutidig og fælles forståelsesramme for fortidens storhed.

2 Finansiering og oplagsstørrelse

Allerede den 3. november 1815 — efter udsendelsen af *Prøverne* — meddelte kongens chatolkasserer Selskabet for Nordiske Oldskrifter, at det kunne regne med et tilskud fra ‘Chatolkassen’, også kaldet Partikulærkassen, når oversættelserne begyndte at udkomme (Schrøder 1905, sp. 812). ‘Chatolkassen’ var enevoldskongens ‘private’ kasse, af hvilken han kunne støtte personer eller projekter uden om statskassen.

Det var oprindeligt tanken, at der skulle udkomme 2.000 eksemplarer af hvert værk, og at de skulle uddeles landet over til særligt interesserede, der samtidig blev forpligtede på at videreformidle bøgerne med eller uden betaling (Grundtvig 1815, s. 95, og Grundtvig 1816, s. 3). Det økonomiske grundlag blev skabt ved hjælp af storstilede indsamlinger i både Danmark og Norge. Ved denne fremgangsmåde håbede både Grundtvig og Selskabet for Nordiske Oldskrifter at vække fædrelandskærligheden og skabe en national oprustning i begge lande, selv om det nok var mest tiltrængt i Danmark. Grundtvig ville gerne vække “Sandsen for National-Ære, hvoraf Dansken dog har Lidt, og Normanden Overflødig” (Grundtvig 1818, sp. 38). Flemming Lundgreen-Nielsen har karakteriseret finansieringsmodellen som “en omsætning af litterært sværmeri for folket til praktisk folkelig virkelighed” (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 680). Bidragyderne ville naturligvis få et eksemplar af oversættelserne, når de udkom, men de fleste havde givet langt mere, end bøgerne ville komme til at koste. Et overslag angav 270 ark for begge oversættelser, og da bøgerne skulle trykkes i oktav, havde man således beregnet, at de samlet skulle komme op på omkring 4.320 sider. De indsamlede beløb skulle udelukkende dække omkostningerne til papir og tryk, eftersom der ingen fortjeneste skulle være til trykker og forlægger, ligesom det heller ikke var tanken, at Grundtvig skulle have egentlig løn for sit arbejde, idet han var på kongelig og anden understøttelse i disse år, hvilket dog kun rakte til en stram økonomi (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 655; Grundtvig 1817, sp.

1575). I 1817 opstod tanken om at øge oplaget til 3.000, hvoraf de sidste 1.000 kunne sælges i fri handel, en ordning, som Grundtvig plæderede for. Herved ville der komme flere penge ind til den fortsatte trykning af værkerne og til Selskabet for Nordiske Oldskrifter, og man ville sikre sig en endnu større udbredelse af krønikerne.

For Grundtvig har ideen med den landsomfattende indsamling også været et spørgsmål om at bryde ud af “det københavnsorienterede kulturliv” (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 776).

3 Kundgjørelse angaaende Udgaven, august 1816

3.1 Selskabet for Nordiske Oldskrifter

Kundgørelsen fra 1816 er underskrevet af “Committerede af Selskabet for de Nordiske Oldskrifter” (1816, s. 4). Ved et møde i den københavnske afdeling af Det Kongelige Selskab for Norges Vel den 3. august 1815 var det blevet besluttet at opløse dette og i stedet danne et nyt selskab eller samfund, der kunne videreføre nogle af selskabets projekter og samtidig opretholde de litterære forbindelser med Norge. Hovedformålet med et nye selskab skulle være at udgive Nordens gamle historieskrivere, hvorfor det kaldte sig “Selskabet for Nordiske Oldskrifter”. Det var dette selskab, der havde stået bag udsendelsen af *Prøverne* i 1815 (Schrøder 1905, sp. 812).

Læs mere

Selskabet kan forveksles med Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab, der dog først blev stiftet i 1825.

3.2 Indkomne bidrag

Med *Kundgjørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker* gjorde Grundtvig og hans medinteressenter i Selskabet for Nordiske Oldskrifter status over de indkomne bidrag og planerne for det videre forløb et år efter *Prøverne*. Finansieringsmetoden, hvor arbejdet med trykningen først ville gå i gang, når der var skabt en tilstrækkelig stor startsum, var ganske ny i Danmark på dette tidspunkt.

Den fire siders pjeces dato “3die August 1816” var underskrevet af Christen Pram, Willum F. Treschow og Grundtvig, men var dog forfattet af Grundtvig alene (*Bibliografien*, bind 1, s. 124). Den indeholdt oplysninger om de påtænkte og igangværende oversættelser af Saxo og Snorre, om oplagsstørrelse og finansiering samt en oversigt over de allerede indkomne bidrag, fordelt på måneder fra september 1815 og frem. De største enkeltbidrag kom fra Norge, især fra Stortinget i Kristiania og universitetslærere og studenter samme sted. At bidragene for Fyn var forholdsvis store, skyldtes formentlig den omstændighed, at prins Christian Frederik (senere Christian 8.) havde holdt en tale i Fyns litterære selskab, hvori han havde nævnt det påtænkte værk (Schrøder 1905, sp. 814). Dette hentyder Grundtvig selv til (1816, s. 3). Også bidragene fra Københavns Universitet var betydelige, og hermed burde udgivelsen sådan set køre på skinner, idet der samlet var indkommet ca. 6.300 danske rigsbankdaler og næsten 3.000 norske, der dog var langt mindre værd end de danske

(ca. 20% af værdien på de danske). Derudover forelå som nævnt chatolkassens tilsagn. Trykningen burde teoretisk set kunne begynde allerede i november 1816. Så hurtigt skulle det dog langt fra komme til at gå.

4 “Hvorledes gaaer det med Saxo og Snorro?”, december 1817

Når Grundtvig i overskriften stiller spørgsmålet “Hvorledes gaaer det [...]?” kan det opfattes som et retorisk spørgsmål, idet Grundtvig ved udsigten til snart at være færdig med oversættelserne aflægger en statusrapport i forbindelse med finansieringen af de to store oversættelser af Saxo og Snorre. Han giver dog også udtryk for, at han ofte er blevet mødt af spørgsmålet. Bogtrykker Johan Frederik Schultz, der havde påtaget sig at stå for trykningen, var død i november, og desuden indrømmer Grundtvig, at han nu selv forhæler sagen (1817, sp. 1572). Overskriftens spørgeform, hvor Grundtvig var den adspurgte, gentages i en række spørgsmål til de områder i København og det øvrige Danmark, hvor bidragene ikke havde været så rigelige (sp. 1574). Spørgsmålene kredser om, hvorvidt glørværdige fortidige begivenheder, steder og personer er blevet glemt. Grundtvig benytter således lejligheden til at give især København og Sjælland en opsang, fordi de – når man ser bort fra kongen og studenterne – ikke har bidraget så meget til indsamlingen som fx Fyn. Som løsning på de økonomiske problemer, udgaven står over for, foreslår han, at oplaget hæves til 3.000, hvoraf 1.000 eksemplarer skulle komme i offentligt salg. At Grundtvigs artikel faktisk satte skub i indsamlingen igen, viser et brev fra Anders Faaborg Mülertz, der rummer en anvisning på 80 rigsbankdaler (*Breve 1*, s. 480). Derimod havde Grundtvig næppe ventet, at hans statusrapport ville medføre en diskussion om finansieringsformen.

5 Brolunds forslag

Men den 6. januar 1818 indrykkede den fynske pastor Henrik Anton Brolund i *Skilderiet* artiklen “En uforgribelig Mening om Udgivelsen af Saxos og Snorros Krøniker, og Anvendelsen af de dertil indkomne Bidrag” som reaktion på Grundtvigs “Hvorledes gaaer det [...]” fra december 1817. Brolund mente, at oplaget var for lille, og at værkerne burde udkomme på almindelig vis med alle eksemplarer i fri handel (Brolund 1818a, sp. 17). Derudover frygtede han, at spekulanter vil hamstre de gratis eksemplarer for bagefter at sælge dem til egen fordel (sp. 18). Brolund ville i stedet bruge de indsamlede penge på at oprette en fond, der kunne stå for udgivelsen af flere oldskrifter, ligesom han mente, at både trykker, forlægger og oversætter burde have normalt honorar eller fortjeneste (sp. 19). Endelig så han gerne, at det ligefrem pålagdes hvert skoledistrikt at anskaffe sig det samlede værk (sp. 19).

6 “Hvad kommer der ud af al den Vind?”, januar 1818

Grundtvig greb Brolunds indlæg i *Skilderiet* den 6. januar 1818 som en kærkommen anledning til at svare. Nu var han også så langt med sine oversættelse, at han kunne forudse, at trykningen af de første dele ville blive færdig i 1818, idet den allerede var begyndt. I “Hvad kommer der ud af al den Vind med Saxo og Snorro?” påpeger

Grundtvig, at Saxo og Snorre ganske vist allerede eksisterede i oversættelser af henholdsvis Anders Sørensen Vedel med *Den Danske Krønike, som Saxo Grammaticus screff, halffierde hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret* (1575) og af Peder Claussøns Snorre-oversættelse, der bl.a. går under titlen *Norske Kongers Chronica* fra 1539, som dog først blev trykt 1633. Men disse flere hundrede år gamle udgaver var næsten umulige at opdrive. Naturligvis ville det være lettere for en forlægger at basere sine udgivelser på disse, men de var forældede i sproget og stavemåden, så Grundtvig mente ikke, at de egnede sig til egentlig læsning, selv om de nok "ville finde *Kiøbere og Bladere*" (1818, sp. 34). Hans oversættelser var med andre ord nødvendige.

Bogtrykker Schultz' død i november 1817 kunne have betydet, at Selskabet havde måtte se sig om efter en anden bogtrykker. Men hofbogtrykker Andreas Seidelin havde allerede givet tilsagn om at overtage opgaven, så den side af sagen var sikret (sp. 36).

Tonen over for Brolund er usædvanlig fordragelig, idet Grundtvig er glad for, at andre end han selv interesserer sig for sagen. Grundtvig mente dog, at Brolund var lidt sent ude med sit forslag. Samtidig benytter han lejligheden til at fremhæve egne sproglige færdigheder og den indflydelse, hans opvækst blandt mennesker med et gammeldags dansk har haft på hans sprogforståelse og tonen i hans oversættelser.

7 Brolunds svar

Brolund svarede i *Skilderiet* den 24. januar 1818 under overskriften "Svar paa Hr. Grundtvigs i Skilderiets No. 3 og 4 sidstleden Indrykkede". Af svaret fremgår det, at han kun delvist havde fattet det storladne i Grundtvigs (og resten af komiteens) projekt: at oversættelserne skulle være en slags national folkegave til de interesserede, men ikke nødvendigvis bemidlede, baseret på indsamlingerne i Danmark og Norge. Ikke desto mindre er han enig med Grundtvig i "hiint attraaede Maal, at de skulde blive Almuelæsning" (Brolund 1818b, sp. 98). I øvrigt ser Brolund det som en fordel, hvis værket også bliver udstyret med et "index rerum et verborum [dvs. et sag- og ordregister], hvoraf der kunde hentes Oplysning om Ord, hvis Bemærkelse [dvs. betydning] ikke er almindeligen bekjendt", fordi det tiltænkte publikum netop ikke formodes at kende alle de ord og begreber, der findes i oversættelsen (Brolund 1818b, sp. 101).

Grundtvig lod Brolunds sidste indlæg ubesvaret i debatform, selv om hans efterladte manuskripter viser, at han havde tænkt sig at tilbagegive Brolund endnu engang. [Fasc. 246.16](#) rummer en kladde til et svar og har overskriften "Hvorfor svarer Grundtvig i Øster, naar man spørger i Vester?". Heri påpeger Grundtvig, at bøgerne skal ses som en "Kiærligheds Gierning" over for almuen, (blad 4v, her citeret efter Lundgreen-Nielsen 1980, s. 776).

8 De færdige udgaver og den manglende afsætning

Selve oversættelserne af både Saxo og Snorre begyndte at udkomme henholdsvis 18.

december 1818 for Saxos vedkommende og 11. januar 1819 for Snorres (*Bibliografien*, bind 1, s. 145), men de var først endeligt færdige i 1823. Grundtvig fik fuldført, hvad han havde sat sig for. Til gengæld måtte han lide den tort, at efterspørgslen var langt ringere end forventet, så i 1830'erne blev det besluttet, at de ikke solgte eksemplarer (ca. 1.700 stk.) via biskopperne skulle uddeles gratis over hele landet, især på stifternes skoler. Dette skete ved Frederik 6.'s jubelfest i 1834 i forbindelse med 50-årsfejringen af, at han som kronprins ved et statskup havde overtaget regeringsmagten i 1784 under titel af kronprinsregent (Schrøder 1905, sp. 853 f.).

9 Anvendt litteratur

9.1 Trykt

- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- *Breve 1*, se Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig 1-2, bind 1: (1807-1820). København.
- Brolund, Henrik Anton udg. (1818a) "En uforgribelig Mening om Udgivelsen af Saxos og Snorros Krøniker, og Anvendelsen af de dertil indkomne Bidrag" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 6. januar, nr. 2, sp. 17-20. København.
- Brolund, Henrik Anton udg. (1818b) "Svar paa Hr. Grundtvigs i Skilderiets No. 3 og 4 sidstleden Indrykkede" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 24. januar, nr. 7, sp. 97-102. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816) *Kundgjørelse angaaende Udgaven af Saxos og Snorros Krøniker*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817) "Hvorledes gaaer det med Saxo og Snorro?" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 13. december, nr. 99, sp. 1572-1576. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1818) "Hvad kommer der ud af al den Vind med Saxo og Snorro?" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 10. januar, nr. 3, sp. 33-39; og 13. januar, nr. 4, sp. 54-58. København.
- Grundtvig, N.F.S. overs. (1818-1823a), se Saxo Grammaticus (1818-1823), bind 1-3. København.
- Grundtvig, N.F.S. overs. (1818-1823b), se Snorre Sturluson (1818-1823), bind 1-3. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig bind 1: (1807-1820). København.

- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, bind 1-2. København.
- Saxo Grammaticus (1575) *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticus screff, halfffierte hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret*, overs. Anders Sørensen Vedel. København.
- Saxo Grammaticus (1818-1823) *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København.
- Schrøder, Ludvig (1905) "Om Grundtvigs Oversættelser af Sakse og Snorre" i *Højskolebladet*, 30. juni, nr. 26, sp. 809-816 og sp. 851-856. Kolding.
- Snorre Sturluson (1633) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] Nu nyligen menige mand til gaffn/ igiennemseet/ continuerit oc til Trycken forferdiget*, udg. Peder Claussøn & Ole Worm. København.
- Snorre Sturluson (1818-1823) *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København.

9.2 Utrykt

- [Fasc. 246.16](#) i Grundtvig-arkivet på Det Kongelige Bibliotek i København.